

**ARBETSLIVS- OCH
JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS
UTLÅTANDE 7/2009 rd**

Statsrådets redogörelse för EU-politiken

Till stora utskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 16 april 2009 Statsrådets redogörelse för EU-politiken (SRR 4/2009 rd) till stora utskottet för beredning och bestämde samtidigt att de övriga fackutskotten om de så önskar kan lämna utlåtande till stora utskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Tarja Kröger, arbets- och näringsministeriet
- direktör Esa Lonka och överinspektör Sari Vuorinen, social- och hälsovårdsministeriet

- teamchef Kai Savolainen, Arbetshälsoinstitutet
- Europasekreterare Katja Lehto-Komulainen, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- chef för internationella ärenden Risto Kousa, Tjänstemannacentralorganisationen FTFC rf
- juridisk ombudsman Markus Äimälä, Finlands Näringsliv
- generalsekreterare Tanja Auvinen, Naisjärjestöt Yhteistyössä — Kvinnoorganisationer i Samarbete NYTKIS ry
- professor Niklas Bruun.

Skriftligt utlåtande har lämnats av

- Akava rf
- Företagarna i Finland.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet har behandlat statsrådets redogörelse för EU-politiken i fråga om sitt eget ansvarsområde. Vi koncentrerar oss här på den finländska EU-politikens prioriteringar och innehåll i fråga om arbetsliv och jämställdhet.

Syftet med redogörelsen är att ge en övergripande bild av vilka principer som styr vår EU-politik, vilka innehållsmässiga prioriteringar politiken har och hur EU-inflytandet kan förbätt-

ras. Utskottet välkomnar huvudsakligen prioriteringarna för EU-politiken enligt redogörelsen, men konstaterar samtidigt att redogörelsen behandlar arbetslivs- och jämställdhetsfrågor tämligen sparsamt och delvis oklart. Det är viktigt, menar utskottet, att Finland har tydliga ståndpunkter och mål i fråga om utvecklingen av arbetslivet och jämställdheten i EU och Finland.

Finland har varit medlem av Europeiska unionen sedan 1995. Medlemskapet och i synnerhet den gemensamma valutan euron har stött ekonomisk stabilitet och en positiv samhällsutveck-

ling. Finland har allt sedan början av medlemskapet deltagit aktivt i utvecklingen av unionens verksamhet och försökt öka sitt inflytande genom att agera i unionens huvudfåra. Utskottet anser att Finland även i fortsättningen ska vara en aktiv EU-medlem som försöker finna konstruktiva lösningar som beaktar både Finlands och EU:s intressen.

Den ekonomiska recessionen

Den ekonomiska recession som började i slutet av 2008 har kraftigt påverkat både EU:s ekonomi och världsekonomin. Inom EU har detta inneburit att arbetslösheten vuxit kraftigt och att de allvarliga sociala problemen ökat. EU har vidtagit kraftfulla åtgärder för att stimulera ekonomin och för att reducera de negativa ekonomiska och sociala konsekvenserna av recessionen. Utskottet anser att Finland i sin EU-politik ska prioritera åtgärder som främjar sysselsättning och social delaktighet.

Recessionen ökar svartekonomin och ekonomisk brottslighet. Den svarta ekonomin orsakar EU och Finland omfattande skada i form av förlorade skatteintäkter och annan skada. Dessutom är människorättsproblem förknippade med den svarta ekonomin, till exempel utnyttjande av arbetskraft, diskriminering i arbetslivet, olaglig invandring och till och med människohandel. För att svartekonomin ska kunna bekämpas krävs det ett intensivt samarbete mellan EU-medlemsstaterna och icke-medlemsstater. Effektiva och fungerande tillsynsmekanismer måste skapas, och vidare måste man ta fram lagstiftning som förebygger svartekonomi.

Utskottet föreslår att kampen mot svart ekonomi lyfts fram som ett centralt mål för Finlands EU-politik.

Utveckling av arbetslivet

Arbetskraftens fria rörlighet är en av unionsmedborgarnas grundläggande friheter. I praktiken försvåras den fria rörligheten ändå av många hinder, bl.a. i fråga om social trygghet. I redogörelsen betonas det att EU bör vidta åtgärder för

att målmedvetet undanröja faktiska hinder för människors fria rörlighet bland annat när det gäller samordning av den sociala tryggheten, servicebudget och utbetalning av pensioner. Detta är ett viktigt och behövligt principbeslut, men utskottet vill ändå betona att arbetskraftens fria rörlighet inte får leda till att spelreglerna för arbetslivet försvagas. Utskottet påpekar att hinder för arbetskraftens rörlighet också bör avvecklas när det gäller arbetskraftens rörlighet i riktning från Finland till unionen i övrigt.

Fri rörlighet för arbetskraften är i sig ett välkommet mål, men problem är fortfarande förknippade till förhållandet mellan bestämmelserna om ekonomiska friheter och de grundläggande rättigheterna i arbetslivet och spelreglerna på arbetsmarknaden. Eftersom förhållandet mellan de ekonomiska friheterna och de grundläggande rättigheterna i arbetslivet inte är klart reglerat inom EU har man gått till EG-domstolen för avgörande och riktlinjer i frågan om hur rätten att delta i arbetskonflikter, som hör till de grundläggande rättigheterna i arbetslivet, och inre marknadsfriheterna förhåller sig till varandra. Det är viktigt, menar utskottet, att lagstiftaren kan skapa så klara regler att domstolen inte behöver vara den instans som drar upp de exakta gränserna. Utskottet anser att redogörelsen i större utsträckning borde ha tagit fasta på den spänning som råder mellan de ekonomiska friheterna och de grundläggande rättigheterna och spelreglerna för arbetslivet. Vidare bör Finland betona den sociala dimensionens betydelse i EU i förhållande till de ekonomiska friheterna.

Utskottet ser den s.k. sociala dumpningen som ett allvarligt problem i Europa. EU får inte bli en gemenskap där exempelvis den som tillhör en minoritet i en medlemsstat behandlas illa eller där arbetstagare från olika länder har olika rättigheter. När det gäller att förhindra sådan dumpning är det viktigt att EU-medborgarna behandlas lika i de olika medlemsländerna och att alla medlemsstater sörjer för grundtrygghet. Det är synnerligen viktigt att Finland aktivt är med och förebygger social dumpning i EU.

Arbetskraftens fria rörlighet och en öppen inre marknad kommer förr eller senare att leda

till en gemensam arbetsmarknad i EU. Om denna marknad ska fungera effektivt och störningsfritt krävs det enligt utskottets uppfattning att man inom unionen tar fram och garanterar gemensamma spelregler på arbetsmarknaden. Det överstatliga beslutsfattandet har hittills varit svårt. Som exempel kan nämnas den utdragna behandlingen av arbetstidsdirektivet och de svårigheter detta gett upphov till. Det är en brist att redogörelsen inte utvärderar Finlands och EU:s sysselsättningspolitik.

Utskottet föreslår att Finland ställer upp klara mål för utveckling av arbetslivet och arbetsmarknaden inom EU och försöker påverka EU så att medlemsstaterna själva får reglera detaljerna.

Europeiska unionen är en stark aktör inom den globala handelspolitiken, där unionen förhandlar som en enda aktör med handelspartnerna utanför EU. Tack vare sitt stora inflytande har EU goda möjligheter att inom den internationella handeln beakta hur mänskliga rättigheter tillgodoses och arbetslivsnormer iakttas, genom att ge akt på sådana frågor när handels- och samarbetsavtal ingås med tredjeländer. Redogörelsen säger inget om EU:s eller Finlands insatser och mål när det gäller att främja arbetstagarnas mänskliga rättigheter inom unionen. Detta är en brist, menar utskottet, som betonar att Finland som ett klart EU-politiskt mål måste ha att främja respekten för de grundläggande rättigheterna i arbetslivet både i EU-medlemsstaterna och i länder utanför unionen.

Internationella arbetsorganisationen ILO har specialiserat sig på att utveckla arbetslivet och förbättra samhällsförhållanden. En viktig uppgift är att ta fram och övervaka internationella normer för arbetslivet. Det är viktigt att Finland främjar samarbetet mellan EU och ILO när det gäller att utveckla arbetslivet.

Arbetsmarknadsorganisationerna har på unionsnivå förhandlings- och avtalsrätt med EU-institutionerna, och detta kan leda till bindande lagstiftning. Denna modell för samarbete med EU-institutionerna och förhandlings- och avtalsrätten är typiska handlingsmodeller för det nord-

iska civila samhället. När arbetsmarknaden i EU utvecklas är det viktigt att Finland betonar sina egna och de andra nordiska ländernas goda erfarenheter av ett samarbete mellan arbetsmarknadens parter baserat på modell efter det civila samhället.

Ett välmående Europa

Redogörelsen understryker vikten av medborgarnas välbefinnande och vikten av en välmående arbetskraft för EU:s konkurrenskraft och framgång. Redogörelsen prioriterar rätt saker, och sådana prioriteringar behövs. Ändå vill utskottet framhäva att medborgarnas och arbetstagarnas välfärd också måste betraktas med tanke på individens hälsa och välbefinnande. Det går inte att sörja för medborgarnas välfärd enbart med utgångspunkt i näringslivets behov, utan det är en grundläggande medborgerlig rättighet för individen att må bra. Medborgarnas välbefinnande och en ekonomisk konkurrenskraft går hand i hand. Välmående medborgare och friska och kompetenta arbetstagare är en förutsättning för framgångsrika företag, och samtidigt tryggar de framgångsrika företagen medborgarnas välfärd.

Enligt redogörelsen ska den sociala dimensionen av integrationen stärkas i EU genom att det europeiska välfärdssamhällets grundläggande principer följs i unionens åtgärder och utveckling. Men det finns ingen närmare beskrivning av någon sådan princip i redogörelsen, varför dess innehåll förblir oklart. I det nordiska välfärdssamhället får alla ta del av de förmåner och tjänster som samhället erbjuder. Vi i Finland har ett högklassigt offentligt hälsovårdssystem som kompletteras av privat tjänsteproduktion. De nordiska länderna har heltäckande socialförsäkringar och ett folkpensionssystem. Norden satsar dessutom också på barnomsorg och en högkvalitativ utbildning som är öppen för alla. Vi har en lång tradition av att hjälpa de utsatta och missgynnade. Den offentliga sektorn ser till att medborgarna får behövlig service. Utskottet anser det vara viktigt att Finland tillsammans med

de andra nordiska länderna aktivt för fram den nordiska välfärdsmodellen i EU.

Utskottet betonar vikten av en offentlig sektor och offentlig service för medborgarnas välbefinnande. Syftet med offentlig service är att se till att alla har möjlighet att få fullgoda grundläggande tjänster på lika villkor. Det är viktigt att Finland arbetar för att offentlig service i EU definieras utifrån den nordiska välfärdsmodellen.

EU hotas att under de närmaste åren drabbas av brist på arbetskraft till följd av att befolkningen åldras, och därför bör man se till att människor börjar jobba tidigare och jobbar högre upp i åldrarna. Om man vill sörja för motivation och längre tid i arbetet måste de enskilda arbetstagarnas arbetsmiljö stödja hälsa och trivsel i arbetet. Liksom jämställdhet ska också hälsofrämjande vara en genomgående princip i all unionsverksamhet. Arbetshälsa är en av hörnstenarna för Europas konkurrenskraft. Utskottet betonar att Finland inom EU ska arbeta aktivt för att utveckla arbetslivet och främja arbetstagarnas hälsa och välbefinnande.

Utskottet föreslår att den europeiska arbetskraftens välbefinnande lyfts fram som ett mål för Finlands EU-politik.

Årligen sker det fler än 5 000 olycksfall i arbetet med dödlig utgång och antalet fall där yrkessjukdomar och arbetsrelaterade sjukdomar har dödlig utgång uppgår till ca 150 000. Detta leder årligen på EU-nivå till stort mänskligt lidande och omfattande ekonomiska förluster. Samtidigt kan man förebygga en stor del av detta genom att förbättra hälsan och säkerheten i arbetet och arbetsmiljön. Utveckling av arbetslivet kräver emellertid ökade forsknings- och utvecklingsinsatser som gäller arbetslivet. Enligt utskottets mening är det angeläget att Finland i EU framhåller hur viktigt det är med forskning och utveckling som gäller arbetsplatser och arbetsmiljöer och främjar ökade ekonomiska insatser från EU:s sida när det gäller att utveckla arbetslivet.

Enligt redogörelsen är hög kompetens en förutsättning för att EU ska vara framgångsrikt. Det krävs stora satsningar på forskning och utveck-

ling (FoU) för kompetensutveckling, och dessutom bör man skapa marknadsförhållanden som är innovationsfrämjande. Ett mål enligt Lissabonstrategin är att EU-ländernas FoU-utgifter senast 2010 ska vara minst tre procent av bruttonationalprodukten (bnp). Utskottet vill framhäva vilken betydelse innovationspolitiken har för att EU ska ha möjligheter att klara sig i den globala ekonomin också under konjunkturnedgången och anser det vara viktigt att Finland aktivt främjar EU:s innovationspolitik.

Jämställdhet i Europa

EU:s medlemsstater, inklusive Finland, är parter i många internationella konventioner om jämställdhet och kvinnors rättigheter. Jämlikhet mellan könen, dvs. jämställdhet, finns också inskriven i EG-fördraget och främjande av jämställdhet är en genomgående princip i all unionsverksamhet.

EU-direktiven om jämställdhet och förbud mot diskriminering har stramat upp den nationella jämställdhets- och likabehandlingslagstiftningen i flera EU-medlemsländer och haft en positiv inverkan på jämställdheten mellan kvinnor och män. I praktiken är ändå engagemanget i EU för att främja jämställdhet relativt svagt, och man ser också ganska snävt på vad detta arbete innebär — närmast rör det sig om att främja jämställdhet i arbetslivet. I Finland och Norden i övrigt betonar man däremot ett faktiskt främjande av jämställdhet. Utskottet anser därför att Finland bör vara mer aktivt inom EU för att främja faktisk jämställdhet. Det är viktigt att Finland deltar särskilt aktivt i arbetet med att bekämpa våld mot kvinnor och barn och människohandel.

Det pågår ett projekt inom EU som går ut på att se över lagstiftningen om lika lön för kvinnor och män. Det är viktigt att Finland främjar EU:s strävan att förverkliga likalönsprincipen.

Jämställdhet är ett omfattande begrepp som kräver insatser på många olika politikområden. Det är angeläget att EU främjar både jämställdhet och också bland annat arbetshandikappades möjligheter att delta i samhälls- och arbetslivet.

Utskottet föreslår att Finland lyfter fram främjande av jämställdhet i EU till en av sina viktigaste EU-politiska prioriteringar.

Utlåtande

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet meddelar

att stora utskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 8 maj 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Arto Satonen /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd
medl. Susanna Haapoja /cent
Hannakaisa Heikkinen /cent
Anna-Maja Henriksson /sv
Arja Karhuvaara /saml
Johanna Karimäki /gröna
Merja Kuusisto /sd

Esa Lahtela /sd
Jari Larikka /saml
Markus Mustajärvi /vänst
Sanna Perkiö /saml
Paula Sihto /cent
Katja Taimela /sd
Tarja Tallqvist /kd
Jyrki Yrttiaho /vänst.

Sekreterare var

konsultativ tjänsteman Marjaana
Kinnunen.

AVVIKANDE MENING

Motivering

Arbetslivet och jämställdheten uppmärksammas relativt lite i statsrådets redogörelse för EU-politiken. Bland de "målbilder" som utgör sammanfattande programförklaringar i redogörelsen är det enda målet som gäller arbetslivet och arbetskraftens rörlighet följande: "Målbild för 2020-talet: unionsmedborgaren kan lika enkelt flytta från ett medlemsland till ett annat som från en kommun till en annan inom landet". Det finns inte en enda målbild som skulle gälla utveckling av ett socialt Europa eller den sociala dimensionen. Den snäva arbetslivsdimension som redogörelsen behandlar underställs utvecklingen av den inre marknaden. Strävan är att avlägsna de sista hindren på den inre marknaden och att öka rörligheten.

Enligt regeringens motivering får arbetskraftens rörlighet inte leda till att spelreglerna för arbetslivet försvagas. Men inga metoder presenteras för hur medborgarnas och löntagarnas grundläggande rättigheter och likabehandling ska tryggas. Genom att titta om de allvarliga sociala problem som är förknippade med arbetskraftens rörlighet, arbetskraftsinvandring, utnyttjande av billig arbetskraft, människohandel, svartekonomi och ekobrottslighet vill regeringen inte ta upp de grundläggande frågorna i sin redogörelse: Godkänner Finland att medborgarnas och löntagarnas grundläggande rättigheter i arbetslivet (bl.a. rätten att delta i arbetskonflikter) underställs inre marknadsfriheterna? Är Finland berett att utveckla reglering och tillsyn av arbetsmarknaden på europeisk nivå? Är Finland berett att genomföra icke-diskrimineringspolitik, likalönsprincipen och grundtrygghet i alla medlemsländer? Är Finland berett att effektivt rensa upp på den svarta arbetsmarknaden, bekämpa ekobrottslighet och betydligt stärka samarbetet mellan EU och ILO?

Finlands nuvarande regering har stött direktivändringar som inneburit avreglering och sämre skydd för arbetstagare (arbetstidsdirekti-

vet/alltför långa arbetstider, uteslutande av ägarförare från direktivets räckvidd, inhyrd arbetskraft). Det finns ingen vilja att utveckla aktiv reglering av arbetslivet. Redogörelsen nöjer sig med miniminormer när det gäller att utveckla arbetsrätten.

EG-domstolen som lagstiftare

Redogörelsen stöder en inre marknadspolitik fri från reglering. Den förbigår också den oroväckande utveckling som framgår av många av EG-domstolens domar, nämligen att domstolen håller på att ta på sig rollen som lagstiftare. Det är iögonenfallande hur inre marknadsfriheterna (företagens etableringsfrihet i EU, den allmänna proportionalitetsprincipen i EU-lagstiftningen, konkurrenslagstiftningen) kör över arbetstagarnas grundläggande rättigheter (bl.a. rätten att delta i arbetskonflikter, kollektivavtalens allmänbindande karaktär, förbud mot diskriminering) — se t.ex. på domarna i fråga om Viking Line, Laval, Ryffert och Luxemburg. Domarna har gett arbetsgivarna rättslig och psykologisk styrka att utmana etablerad praxis i fråga om de anställdas grundläggande rättigheter. En följd av detta är bland annat det stora antal principiella tvister som uppkommit i England, Frankrike, Tyskland, Ungern och Danmark och nya ärenden som förts till EG-domstolen.

Förändring i Finlands EU-politik

Regeringen drar i redogörelsen upp nya riktlinjer för Finlands inställning till liberaliseringen av tjänstemarknaden: "i synnerhet på tjänstemarknaden finns det mycket att göra när det gäller att fördjupa den inre marknaden". Detta är en anmärkningsvärd förändring i Finlands EU-politik, eftersom man när tjänstedirektivet bereddes fortfarande var allvarligt bekymrad för medlemsländernas rätt att genom nationella bestämmelser trygga offentlig service och nationell social trygghet. En sådan linjeändring undergräver

allt tal om en "social dimension". "Målbilden" ökar trycket på att konkurrensutsätta och privatisera offentlig service.

De samhällseliga bastjänsterna (hälsa, energi, vatten, transport) får inte underkastas privata vinstintressen, och man får inte heller hindra det allmänna från att bedriva ekonomisk eller annan verksamhet som tjänar medborgarnas intressen. I det rådande ekonomiska läget är kommunerna ändå tvungna att producera offentlig service under ytterst ansträngda ekonomiska villkor. Det privata kapitalet och inhemska och internationella servicekedjor är ute efter kommunernas skattemiljarder. Kommunerna utsätts för ett starkt tryck att köpa in mer service, lägga ut verksamheter, bolagisera kommunala affärsverk och sälja ut dem. Den inhemska privata tjänstesektorn har bara tillfällig nytta av denna utveckling. De stora internationella aktörerna inom tjänstesektorn kan erbjuda också våra kommuner färdiga servicekoncept.

Ett talande exempel på detta är hur busstrafiken i huvudstadsregionen har utvecklats. Mer än 20 företag deltog i den första anbudsupphandlingen, men nu återstår bara två multinationella storbolag och Helsingfors stad. Priserna på bussbiljetter har stigit, avgångarna är färre och de anställda har sämre villkor. Som ett resultat av detta har resandet minskat med 10 miljoner resor per år, dvs. med 10 procent.

En liberalisering av EU:s tjänstemarknad bryter ner en viktig stöttepelare för den nordiska välfärdspolitik, statens och kommunernas egen tjänsteproduktion.

Den ekonomiska krisen och den officiella optimismen

Den allvarligaste bristen med redogörelsen är uppfattningen att EU kan fortsätta i gamla invanda spår trots den eskalerande finansiella och ekonomiska krisen. De ekonomiska indikatorerna i redogörelsen är redan nu föråldrade och från tiden före recessionen. Dessutom andas deras tolkning optimism å tjänstens vägnar. Krisen nämns i förbifarten, men man försöker inte ens analysera dess globala omfattning och varaktighet.

Arbetslösheten växer explosionsartat inom EU. Flagranta inkomstskillnader, tiotals miljoner fattiga, total avsaknad av grundtrygghet framför allt i de nya medlemsländerna — allt detta skulle ha krävt allvarlig reflektion kring den ekonomiska krisens konsekvenser för EU:s sysselsättnings- och socialpolitik. Utmaningarna är av aldrig tidigare skådad omfattning.

Redogörelsen saknar helt en kritisk analys av den politik som lett till den finansiella och ekonomiska krisen, dvs. politiken för att liberalisera och avreglera marknaden och kapitalflödet, som också är en av EU:s grundläggande. Nyliberalismen har kommit till en vändpunkt, till vägs ände. Det är inte mer än ett år sedan som cheferna för industri- och finanskoncerner krävde att staterna skulle upphöra med sin restriktiva politik. Nu kräver de att staten ska rädda och finansiera företag i svårigheter. Och det är onödigt att tro att Finland skulle besparas från krisen. Vårt land är starkt beroende av export och befinner sig därför i krisens kärna. Räkningarna för otyglade finansiella spekulationer måste nu börja betalas. De som nu tvingas betala är de arbetslösa och permitterade.

Skribentens verklighet kontra folkets verklighet

De som tagit fram redogörelsen verkar leva i en helt annan verklighet än folket. En stor del av medborgarna upplever att EU är odemokratiskt och förhåller sig allt mer kritisk till unionen, men redogörelsen innehåller inte ett spår av unionens tidigare allmänt erkända "demokratiunderskott". I stället lägger man ut texten om hur unionsmedborgarna har mångsidiga och starka möjligheter att påverka. Inte ens den ökande användningen av majoritetsbeslut, som missgynnar små medlemsländer, eller EU:s utvidgning har fått skribenternas tro att vackla. Om Finlands regering faktiskt anser att EU är så demokratiskt och öppet för insyn och att unionen "finns till bara för medborgarna", varför vågar regeringen då inte låta folket rösta om EU:s nya fördrag, Lissabonfördraget?

AjUU 7/2009 rd — SRR 4/2009 rd

Ståndpunkt

Vi anför

*att stora utskottet bör beakta det som
sägs ovan.*

Helsingfors den 8 maj 2009

Jyrki Yrttiaho /vänst
Markus Mustajärvi /vänst

Esa Lahtela /sd
Tarja Tallqvist /kd